Кравець Н. П. Передумови формування основ читацької діяльності розумово відсталих учнів.

В статті розглянуто психолого-педагогічні передумови формування основ читацької діяльності розумово відсталих учнів.

Ключові слова: розумово відсталі учні, читацька діяльність, психолого-педагогічні передумови.

Кравец Н. П. Предпосылки формирования основ читательской деятельности умственно отсталых школьников.

В статье рассмотрены предпосылки формирования основ читательской деятельности умственно отсталых учащихся.

Ключевые слова: умственно отсталые ученики, читательская деятельность, психолого-педагогические предпосылки.

Kravets N. Preconditions for the formation of the reading activities of mentally retarded students.

The article psychological and pedagogical conditions of the formation of reading activities uchniv. mentally retarded.

Keywords: mentally retarded students, reading activities, psychological pedagogical peredumovy.

УДК 376

Кузнецова М. С.

ОСОБЛИВОСТІ УЯВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОПИСОВОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ТЕКСТУ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИМИ УЧНЯМИ СТАРШИХ КЛАСІВ

Головним фундаментом для розуміння та усвідомлення змісту прочитаного художнього твору є вміння читача уявити те, про що у ньому розповідається.

У ряді досліджень М.М. Нудельман відзначає те, що у розумово відсталих дітей спостерігається бідність, фрагментарність та «знебарвленість» уявлень. Він вказує, як різнорідні об’єкти гублять в уявленнях дітей все індивідуальне, оригінальне, стають схожими одне на одне. Через ці особливості, сприйняття та розуміння розумово відсталими дітьми художніх текстів стає утрудненим та спотвореним.

Найбільші труднощі розумово відсталі діти відчувають при роботі з описовими текстами. Як відзначала у своєму дослідженні В.Г. Петрова, при читанні опису місцевості навіть в учнів старших класів не з’являється чітких уявлень про просторове розташування, якісні характеристики відповідних об’єктів. Це викликано наявністю великої кількості лексичних засобів в описових текстах, тим, що діти не

знають значення багатьох слів. Розуміння текстів ускладнюється також, якщо в них використовуються метафори, іносказання. Таким чином важлива сторона змісту описового тексту залишається для розумово відсталих учнів нерозкритою.

В силу інтелектуального дефекту та збитковості психічної діяльності, розумово відсталі діти відчувають утруднення не лише у розумінні та усвідомленні, але й у відображенні художніх текстів, особливо описового плану.

Як відомо, відображення сприйнятого описового тексту може бути словесним (переказ) та образним, тобто відтворення уявлень, що з'явилися при сприйнятті тексту, на листі паперу.

Більш широке застосування у допоміжній школі отримало словесне відображення учнями прочитаного художнього тексту на уроках читання та на заняттях з позакласного читання, тобто переказ. З одного боку переказ є незамінним видом роботи на заняттях з читання, адже саме він у значній мірі сприяє усвідомленню прочитаного. З іншого боку, словесне відтворення розумово відсталою дитиною часто може бути механічним переказом змісту, за яким не будуть стояти потрібні уявлені образи. Або, також не слід забувати, що переказ тексту розумово відсталою дитиною може бути неповноцінним в силу дефектів пам'яті. Так дослідження Л.В. Занкова, В.Я Василевської, Б.І. Пінського, Р.К. Луцькіна, Г.М. Дульнева та ін. показав, що такі діти здебільшого передають зміст творів дуже спрощено, наближено з пропуском важливих частин змісту.

Більш цікавим при роботі на художнім текстом, особливо описового характеру, для розумово відсталих дітей є образне його відображення. При цьому замість нудних механічних переказів дитина має змогу відобразити на листі паперу свої зорові образи, без виникнення яких, звичайно, не можливо зробити малюнок.

З метою вивчення особливостей образного відтворення описових текстів розумово відсталими дітьми, нами було проведено дослідження зі старшими учнями допоміжної школи.

Для досягнення поставленої мети ми використали художній текст – опис природи з роману Г. Тютюнника «Вир», який ми умовно назвали «Вечір». Наведемо цей текст.

Сонце схилилося на захід і не пекло вже так дошкульно, як раніше. Тихий вітер подихав із-за гори, приносив із степу свіжий запах трав і денну прохолоду лісу, що зеленів на горбах. Сивий полин і листатий подорожник кущилися обабіч дороги, злегенька припорошені пилом.. Зелені хліба котили хвилі з горба на горб, з горба на горб, як море в легкий бриз. Незважаючи на малесенький вітерець, парило і робилося душно. Ластівки літали понад самою землею мовчки, без щебету; шуліка, розпластавши крила, висів непорушно в синім небі.

Перш ніж дати дітям головне завдання нашого дослідження – проілюструвати прочитаний уривок, нами була проведена попередня робота на занятті з позакласного читання, яка включала в себе:

1) *підготовча робота.* Перед тим, як розпочати наш експеримент, ми проводили з дітьми вступну бесіду, яка містила наступні питання:

- які види художніх текстів ви знаєте? (описові, сюжетно-рольові);
- чим вони відрізняються між собою?

Також ми водили дітей на екскурсію до посадки, під час з'ясовувалися наступні питання:

- яка зараз пора року?
- доведіть що зараз зима (яка погода взимку, що відбувається з деревами, з рослинами);
- які почуття викликає у вас природа?

2) словарна робота. Під час сприйняття тексту дітьми вперше, ми проводили словарну роботу, пояснюючи дітям складні та незрозумілі слова. Наприклад:

дошкульно – дуже сильно, майже нестерпно;

обабіч – по дві сторони;

бриз – вітер на морі тощо.

3) *виразне читання*. Текст читався дітям емоційно, технічно правильно, виразно. Цей прийом є найважливішим для правильного сприйняття тексту.

Дослідження було проведено з 39-ма учнями 7-9 класів (13-15 років) з діагнозом F70 – F71 (олігофренія в ступені дебільності).

Дитині видавався листок паперу, олівці і текст з описанням природи. При цьому надавалася наступна інструкція: «Ти тільки що прослухав опис природи. Тепер постарайся відтворити все що уявив на листі паперу. Уяви себе художником, якому треба намалювати картину до цього уривку». Дитині давалося 20 хвилин на виконання завдання.

Оцінювання робіт проводилося за наступними показниками:

- кількісний (кількість об'єктів, відтворених на малюнку дитиною);
- якісний (кількість якісних характеристик предметів, відтворених на малюнку дитиною);
- просторовий (кількість просторових характеристик предметів, відтворених на малюнку дитиною).

перелічені показники відтворені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Таблиця показників оцінювання образного відтворення розумово відсталими учнями художнього опису з роману Г.Тютюнника «Вир»

Кількісні	Якісні	Просторові
Сонце Степ Ліс Полин Гора Подорожник Дорога Хліб Горби Ластівки Шуліка Небо	Ліс зеленів Сивий полин Листатий подорожник Зелені хліба Хліба котили волни, як море в легкий бриз Шуліка, розпластавши крила висів Синє небо	Схилилося *на захід* Ліс зеленів *на горбах* Полин та подорожник кущилися *обабіч дороги* Хліба котили хвилі *з горба на горб* Ластівки літали *понад землею* Шуліка висів *в небі*
Всього - **12**	Всього - **9**	Всього - **6**

При ілюструванні природи за її описом в тексті діти натрапили на ряд труднощів. Незважаючи на те, що з учнями проводилася попередня робота, вони забували про дуже важливі деталі. Деякі діти малювали стандартну картину природи: сонце, трава, дерево, не враховуючи особливості природи за змістом. Наприклад, розумово відсталі учні могли не звернути увагу або забути, що сонце не світило високо у небі, а схилялося на захід, що на землі росла не трава, а зелене колосся тощо.

Незважаючи на проведену словарну роботу, діти, в силу свого інтелектуального недоліку, забували значення багатьох слів та виражень

Результати проведеного нами дослідження відображені у таблиці.

Образне відтворення учнями 7-9-х класів описового тексту з роману Г. Тютюнника «Вир»

	Кількісний		Якісний		Просторовий	
	За змістом	**Власні, схожі до змісту**	**За змістом**	**Власні, схожі до змісту**	**За змістом**	**Власні, схожі до змісту**
7 клас	4	2	3	-	2	-
8 клас	6	1	3	1	2	1
9 клас	7	1	4	-	2	1

Дані, відображені у таблиці, яскраво показують, що діти, в силу свого інтелектуального дефекту можуть запам'ятати та відобразити лише приблизну половину об'єктів, перерахованих у тексті. Ще складніше з якісними та просторовими характеристиками об'єктів, які учні майже не запам'ятовують. Уявлення, якими оперують розумово відсталі діти при сприйнятті описового тексту є дуже конкретними і майже не відриваються від обмеженого життєвого досвіду учнів. Таким чином, якщо розумово відстала дитина ніколи не бачила природу, схожу на описану в тексті, вона не зможе уявити її. Все це пов'язано з низьким рівнем інтелектуального розвитку досліджених учнів і недорозвитком всіх їхніх психічних функцій. Діти не вміють користуватися асоціаціями, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, проводити аналогії тощо.

Отримані нами під час дослідження результати, таким чином свідчать про те, що працюючи над художніми творами з розумово відсталими учнями, слід приділяти увагу не лише словесному відтворенню тексту, але й образному відображенню. Це дозволяє нам наочно побачити особливості образів, які виникли у дітей під час читання, внаслідок чого можна правильно і ефективно спланувати подальшу роботу над прочитаним твором з учнями допоміжної школи.

Література:

1. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе / под ред. В. В. Воронковой. – М. : Школа-Пресс, 1994. – 416 с. **2. Выготский Л. С.** Педагогическая психология / Л. С. Выготский ; под ред. В. В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1991. – 480 с. **3. Липкина А. И.** Об особенностях представлений, возникающих у умственно отсталых детей на основе словесного описания / А. И. Липкина // Умственное развитие учащихся вспомогательной школы ; под ред. Ж. И. Шиф. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1961. – С. 81 – 98. **4. Нудельман М. М.** Представления умственно отсталых школьников / М. М. Нудельман // Особенности умственного развития учащихся вспомогательной школы ; под ред. Ж. И. Шиф. – М. : Просвещение, 1965. – С. 82 – 102.

Кузнецова М. С. Особливості уявлення змісту описового географічного тексту розумово відсталими учнями старших класів

У статті проводиться аналіз результатів експерименту, присвяченого дослідженню особливостей уявлення описового географічного тексту учнями старших класів допоміжної школи.

Ключові слова: діти з порушеним інтелектом, образ, описовий текст, уява.

Кузнецова М. С. Особенности воображения содержания описательного географического текста умственно отсталыми учениками старших классов

В статье проводится анализ результатов эксперимента, посвященного исследованию особенностей представления описательного географического текста учениками старших классов вспомагательной школы

Ключевые слова: воображение, дети с нарушением интеллекта, образ, описательный текст.

Kuznetsova M. The features of imagination of geographic descriptive text by mentally handicapped children

The article contains the analysis of experiments, that devoted to research the features of imagination of geographic descriptive text by mentally handicapped children.

Key words: appearance, descriptive text, mentally handicapped children, imagination.

УДК 376-056.26:617.75:376.016:62/64

Легкий О. М.

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОЛЬ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Школа для дітей з вадами зору ставить перед собою завдання забезпечити всебічний розвиток учнів. У досягненні цієї мети важливу роль відіграє трудове навчання та виховання. Сліпота та слабозорість спричиняють ряд відхилень у фізичному та психічному розвитку дітей. Це особливо позначається на сприйманні, саморегуляції та самоконтролі рухів, орієнтуванні у просторі, – процесів, важливих для здійснення трудової діяльності. Сліпі та слабозорі діти відчувають труднощі в процесі засвоєння знань, умінь і навичок та виконання трудових дій.

Проте, як показують спеціальні дослідження, діти з порушеннями зору мають великі потенційні можливості розвитку. Під впливом навчання та виховання, що враховують особливості їхньої пізнавальної діяльності, відбувається успішне формування компенсаторних процесів, які значно нормалізують психічний розвиток сліпих та слабозорих учнів. В умовах спеціального навчання праці удосконалюється пізнавальна діяльність дитини, розвиваються прийоми слухового, тактильного та м’язового сприймання. Це забезпечує успішну взаємодію дитини з навколишнім середовищем.

Залучення до трудової діяльності дітей з порушенням зору є ефективним засобом корекції, компенсації та подолання вторинних відхилень у їхньому розвитку. В умовах трудового навчання і виховання створюються найкращі передумови не лише для всебічного розвитку